

Хоріна О.І. Особливості ресурсних уподобань підлітків зі статусно-віковими відмінностями.// Психологічні перспективи. Луцьк - 2015. - № 25. - С. 256-268.

Рукописний текст статті может незначительно отличаться от опубликованного.

УДК 159.9. (316.6)

Хоріна О.І.

ОСОБЛИВОСТІ РЕСУРСНИХ УПОДОБАНЬ ПІДЛІТКІВ ЗІ СТАТУСНО-ВІКОВИМИ ВІДМІННОСТЯМИ

В статті представлено результати емпіричного дослідження ресурсних уподобань 626 респондентів підліткового та юнацького віку. В дослідженні брали участь: молодші і старші підлітки, які є учнями середніх шкіл міста Києва, вихованці колоній для неповнолітніх обох статей, студенти першого курсу вищих навчальних закладів м. Києва. Респонденти умовно були розподілені на 10 підгруп за ознаками статі, віку і приналежності до навчального або виховного закладу.

В якості ресурсних потреб, які задовольняються в міжособових стосунках, розглянуто такі: любов, статус, гроші, інформація, послуги і товари. Використано методика VIP (уподобання інтерперсональних ресурсів) адаптовану версію методики IWIR (Inventory of Wishes for Interpersonal Resources, Foa and Bosman). Пріоритети в отриманні бажаних ресурсів підлітками і юнаками/дівчатами було встановлено на основі аналізу середніх значень ресурсів. Виявлено статистично значущі відмінності в ресурсних уподобаннях.

Ресурс любові виявився однаково важливим для всіх респондентів. Ресурси любові, послуг, грошей і інформації оцінюються респондентами як важливі, а ресурси статусу і товарів отримали нижчі бальні оцінки, як меншою мірою важливі. Статистично значущі відмінності інформації, товарів і послуг виявлено для вихованок колонії старшого підліткового віку (15-16 років). Ресурси статусу і інформації статистично відмінні для вихованок колонії юнацького віку, старших 17 років. А ресурс грошей виявився статистично значущим для школярів старшого підліткового віку і студентів першого курсу ВНЗ обох статей. Всі перераховані значущі відмінності було зафіксовано в порівнянні з вихованцями колонії юнацького віку. Це свідчить про те, що чоловіки, які відбувають покарання у виховній колонії цінують в якості ресурсу тільки любов, інші ресурси є для них менш значущими ніж для представників підгруп.

Ключові слова: рефлексія, вибір, соціально-психологічні потреби, міжособові стосунки.

Khorina O.I. Features of teenagers with resource preference status and age differences.

The article presents the results of empirical research resource preferences 626 respondents adolescence and youthful age. Junior and teens who are high school pupils in Kyiv, pupils colonies for juveniles of both sexes, first-year students of higher educational institutions Kyiv took part in the research. Respondents were divided into 10 subgroups of by sex, age and belonging to the the academic or colonies institution.

Love, status, money, information, services, products examined as resources studied interpersonal relationships. The Methods of preferences interpersonal resources (PIR) is adapted version of IWIR (Inventory of Wishes for Interpersonal Resources, by Foa and Bosman). Analysis of the average values of resources made it possible to define the importance of their respondents. Statistically significant differences of resource preferences were identified.

Resources love, services, money and information have been evaluated by respondents with higher scores. Resources and status of goods received lower values, were less important.

Love has no statistically significant differences among the respondents of all subgroups. Among other resources statistically significant differences were determined.

Хоріна О.І. Особливості ресурсних уподобань підлітків зі статусно-віковими відмінностями.// Психологічні перспективи. Луцьк - 2015. - № 25. - С. 256-268.

Рукописний текст статті може незначительно отличаться от опублікованного.

Statistically significant differences of resources information, goods and services resources were identified in colony adolescents (15-16 years). Status and information resources were identified in colony adolescents, older than 17 years. The resource of money was statistically significant for schoolgirls teens and first-year students of universities of both sexes. All of these significant differences were recorded in comparison with men colony adolescence. Men appreciate as a resource only love. Other resources were less important for them psychologically than the other two subgroups.

Keywords: reflection, choice, social and psychological expectations, interpersonal relations.

Хорина Е.И. Особенности ресурсных предпочтений подростков со статусно-возрастными различиями.

В настоящей статье представлены результаты исследования 626 подростков, юношей/ девушек в отношении ресурсов, получаемых в межличностных отношениях. В исследовании приняли участие: младшие и старшие подростки, ученики общеобразовательных школ Киева, воспитанники колоний для несовершеннолетних, студенты первого курса высших учебных заведений столицы Украины. Респонденты были условно разделены на 10 подгрупп по признакам пола, возраста и принадлежности к учебному заведению либо колонии.

Любовь, статус, деньги, информация, услуги, товары рассмотрены, как исследуемые ресурсы межличностных отношений. Методика предпочтения интерперсональных ресурсов (ПИР) является адаптированной версией опросника IWIR (Inventory of Wishes for Interpersonal Resources, авторы Foa and Bosman). Важность вышеуказанных ресурсов для подростков определена при помощи анализа средних значений каждого ресурса. Удалось определить статистически значимые различия ресурсных предпочтений.

Ресурсы любви, услуг, денег и информации были оценены респондентами как важные, а ресурсы статуса и товаров получили более низкие значения, т.е. оказались менее важными.

Любовь не имеет статистических значимых различий среди респондентов всех подгрупп. А среди остальных ресурсов статистически значимые отличия были определены.

Статистически значимые различия таких ресурсов, как: информация, товары и услуги выявлены у воспитанниц колонии старшего подросткового возраста (15-16 лет). Ресурсы статуса и информации имеют статистически значимые отличия у воспитанниц колонии юношеского возраста, старше 17 лет. А ресурс денег оказался статистически значимым для школьниц старшего подросткового возраста и студентов первого курса вузов обоих полов. Все перечисленные значимые различия были зафиксированы в сравнении с воспитанниками колонии юношеского возраста. Это свидетельствует о том, что мужчины, которые отбывают наказание в исправительной колонии ценят в качестве ресурса только любовь, другие ресурсы для них психологически менее значимы, чем для представителей других подгрупп.

Ключевые слова: рефлексия, выбор, социально-психологические потребности, межличностные отношения.

Постановка проблеми. Події 2014 року в Україні показали готовність громадян до відповідальності за вибір якості життя, напряду бажаного розвитку суспільства, політичний вибір, за міру і спосіб участі в подіях країни тощо. Це означає вибір більшої відповідальності за свою долю, стосунки з людьми,

Хоріна О.І. Особливості ресурсних уподобань підлітків зі статусно-віковими відмінностями.// Психологічні перспективи. Луцьк - 2015. - № 25. - С. 256-268.

Рукописный текст статьи может незначительно отличаться от опубликованного.

реалізацію свого потенціалу в професії, сім'ї . Які ресурси, навички, якості знадобляться для досягнення бажаного.

Дорослі люди для досягнення цілі рефлексують свої можливості і шукають прийнятні шляхи задоволення дефіциту, домовляються з іншими, пропонуючи щось в якості оплати або обміну ресурсами. Формула продуктивної співпраці була запропонована Еріком Берном у вигляді життєвої позиції «я – ок, ти - ок», що визначає цінність кожної особистості [1]. Необхідною умовою плідної співпраці є визнання власною значущості і значущості іншої людини, чіткі уявлення про можливості, ресурси, формовані навички погодження інтересів, планів, виконання домовленостей. В професійній сфері існують дескриптори Національної рамки кваліфікацій, які показують набір і види компетенцій, необхідних для продуктивного професійного самоздійснення [3]. НРК виконує функцію «компасу» професійного розвитку, визначаючи напрям і нюанси. Наявність особистісної компетенції в дескрипторах вказує на важливість розвитку особистості, а не тільки її професійних компетенцій.

В сфері міжособових стосунків виміром є цінності особистості. Вони регулюють вибір в бік цінності стосунків, засад їх створення. Існує сукупність соціальних настанов, сімейних традицій, уявлень, міфів, усвідомлюваних і несвідомих очікувань від себе та інших людей тощо. Для багатьох людей сфера людських стосунків є магічною областю, в межах якої обговорення почуттів, стосунків, очікувань є чимсь неромантичним, раціональним і неприйнятним. Область міжособових стосунків залишається невідрефлексованою, неясною для самої людини, тож, про що і як вона буде говорити з іншою людиною. Складається ситуація, коли нормою є прояснення власних потреб і можливостей стосовно роботи/професії, а стосовно стосунків – ні. Можна говорити про дефіцит рефлексії уявлень про між особові стосунки, знецінення потреби мати ясність щодо якості стосунків і засад їх створення. Не варто очікувати від дорослих з дефіцитом рефлексії міжособових стосунків

Хоріна О.І. Особливості ресурсних уподобань підлітків зі статусно-віковими відмінностями.// Психологічні перспективи. Луцьк - 2015. - № 25. - С. 256-268.

Рукописний текст статті може незначительно отличаться от опубликованного.

відповідних бесід з підлітками, для яких це найголовніша тема. Підлітки схильні бачити себе через стосунки з однолітками. Це дає їм можливість зрозуміти хто вони насправді, окремо від ставлення до них батьків і вчителів. В період дорослішання їм важливо відділитися від батьків, відчутти себе окремими, важливими, зрозуміти своє місце серед однолітків, навчитися конкурувати, здобувати авторитет, поважне ставлення і кращі умови.

Мета статті. Визначити пріоритетність ресурсних уподобань підлітків і проаналізувати їх особливості у представників різних вікових груп. Завданням є: виявлення значущих відмінностей ресурсних уподобань між групами респондентів, їх аналіз та інтерпретація.

Аналіз останніх досліджень. Вітчизняні та зарубіжні вчені досліджували особливості розвитку підлітків (Л.І. Божович, Н.В.Гришина, Н.І. Крилов, Н.Н. Толстих), особливості формування агресивної поведінки підлітків внаслідок дисфункціональних стосунків батьків (О.Б.Бовть, В.О.Татенко, Б.М.Ткач, С.В.Харченко, Л.В.Чаговець), соціально-психологічних умов розвитку (О.Ф.Бондаренко, М.Й.Боришевський, В.П.Зінченко, З.С.Карпенко, Л.Е.Орбан-Лембрик, Н.А.Побірченко, Ю.О.Приходько, М.В.Савчин, В.О.Татенко, Т.М.Титаренко, Н.В.Чепелева, Т.С.Яценко та ін.). Проте соціально-психологічні потреби в ресурсах, які задовольняються підлітками в стосунках, були досліджені недостатньо. Це зумовило напрям емпіричного дослідження.

З метою дослідження ресурсних уподобань підлітків подібно Foa та Bosman (1979), Stangl (1989a) ми розглядали в якості ресурсів такі: любов, послуги, статус, інформацію, товари, гроші [5,3].

Ці ресурси існують на перетині економічної та соціальної психології. Відповідно виділено 6 типів ресурсів, які можуть свідчити про потреби людей в задоволенні ресурсів через стосунки: Любов – це вираження емоційно забарвлених почуттів поваги, тепла та комфорту; Послуги - включає діяльність та дієву поведінку, що впливає на прийняття особи, і часто праця для інших;

Хоріна О.І. Особливості ресурсних уподобань підлітків зі статусно-віковими відмінностями.// Психологічні перспективи. Луцьк - 2015. - № 25. - С. 256-268.

Рукописный текст статьи может незначительно отличаться от опубликованного.

Товари – матеріальні ресурси (продукція, вироби, об'єкти, матеріали), якими володіє персону і може надати їх іншим людям; Гроші – монети, валюта, інші прийняті одиниці обміну цінностями; Інформація – це рекомендації, думки, інструкції, ідеї, поради тощо; Статус – оціночні судження, визнання, що сприяють почуттю престижу, гордості. Вищевказані ресурси відіграють важливу роль в соціальній взаємодії (обміні), їх наявність або відсутність впливає на благополуччя, щастя та задоволеність міжособистісними стосунками. Вони мають статус інтерперсональних ресурсів (Turner 1971), оскільки люди можуть обмінюватися ними.

Методика. Для виявлення ресурсних уподобань була використана методика Уподобання інтерперсональних ресурсів (UIP), яка була реконструйована та адаптована з методики Inventory of Wishes for Interpersonal Resources (IWIR; Foa and Bosman 1979) . Структура методики наступна: опитувальник містить 6 запитань і 6 варіантів вибору, в яких досліджувані визначають пріоритети власних уподобань. Запитання містять шість запропонованих ситуацій вибору: улюбленої справи, салону краси, способу заробляння грошей; дружини/чоловіка; навчального/тренінгового закладу; магазину одягу. Кожна з відповідей має характеристики шести ресурсів. Кожна відповідь має бути проранжована за мірою значущості для респондента: від 1 до 5 балів, де, оцінка 1 означає «зовсім неважливо», а 5 – «надзвичайно важливо». Заборобою є вибір однакових балів. Таким чином, досліджувані визначають пріоритети ресурсних уподобань.

В попередніх варіантах використання цієї методики автором статті було встановлено, що підліткам притаманні не чітко диференційовані ресурсні уподобання, зокрема тим, хто має низький статус в навчальній групі [4]. Також була зафіксована відмінність в свідомому і несвідомому виборах ресурсних уподобань підлітків, що відбувають покарання. Зокрема, використання методики UIP вказує на неусвідомлені пріоритети ресурсних уподобань, а

Хоріна О.І. Особливості ресурсних уподобань підлітків зі статусно-віковими відмінностями.// Психологічні перспективи. Луцьк - 2015. - № 25. - С. 256-268.

Рукописний текст статті может незначительно отличаться от опубликованного.

семантичний диференціал з вказуванням 6 ресурсів – свідомим визначенням, який ресурс є важливішим, якщо обирати з кожної пари ресурсів. Завданням даного дослідження було виявити особливості ресурсних уподобань у представників різних вікових груп: молодших та старших підлітків, вихованців виправної колонії, школярів і студентів першого курсу ВНЗ м. Києва.

Основна частина. В дослідженні взяли участь 626 підлітків, 312 хлопців (49,8%), 314 дівчат (50,2%). Серед них: 1) школярі двох вікових груп 13-14 років і 15-16 років; 2) підлітки, що відбувають покарання в колонії для неповнолітніх двох вікових категорій: 15-16 років і юнаки/дівчата старші 17 років; 3) студенти першого курсу ВНЗ категорії 17+.

Оскільки в кожній вибірці респондентів не було 3 вікових груп для порівняння, а в кожній було тільки 2, виникла потреба у знаходженні припустимої процедури аналізу отриманих емпіричних даним. Було знайдено таке рішення: всіх респондентів умовно поділити на 10 підгруп. Було створено інтегруючу змінну, умовно названу статусно-віковою, за ознаками приналежності до вибірки (колонія, школа, ВНЗ), вікової групи (13-14 років – молодші підлітки, 15-16 років – старші підлітки, старші 17 років – юнаки та дівчата), та статі (чоловічої, жіночої). Створення інтегруючої статусно-вікової змінної обумовлено потребою подальшого аналізу і інтерпретації отриманих даних (див. Таб.1)

Таб.1. Кількість респондентів в підгрупах

Значення	Кількість респондентів	Частоти	%
Валидні М	625		
Пропущені	1		
№ підгруп	<i>Найменування підгруп респондентів</i>		
1	вихованці колонії, чоловіки, 15-16 років	48	7,7%
2	вихованки колонії жінки, 15-16 років	19	3,0%
3	вихованці колонії чоловіки старші 17 р.	102	16,3%
4	вихованки колонії жінки старші 17 р.	79	12,6%
5	учні школи, чоловіки, 13-14 років	76	12,1%
6	учениці школи, жінки, 13-14 років	71	11,3%
7	учні школи, чоловіки, 15-16 років	34	5,4%

Хоріна О.І. Особливості ресурсних уподобань підлітків зі статусно-віковими відмінностями.// Психологічні перспективи. Луцьк - 2015. - № 25. - С. 256-268.

Рукописний текст статті может незначительно отличаться от опубликованного.

8	учениці школи, жінки, 15-16 років	40	6,4%
9	студенти ВНЗ, чоловіки старші 17 років	52	8,3%
10	студентки ВНЗ, жінки старші 17 років	104	16,6%

Всі операції обробки емпіричних даних виконувалися за допомогою програмного комплексу IBM SPSS.20. Для дослідження статистично значущих відмінностей ресурсних уподобань у різних підгрупах респондентів було застосовано тест структурних відмінностей Бонферроні. Тест Бонферроні є різновидом тестів з розрізнення середніх величин, двосторонній, заснований на z-оцінках. Його доцільно застосовувати для множинних попарних порівнянь середніх значень в кожній з пар, якщо дані непараметричні і мають невелику кількість респондентів в підгрупах, як в нашому випадку.

Було створено таблицю двовимірною розподілу (команди Analysis - Custom Tables), де в якості змінних було обрано 6 ресурсів та номінальна змінна «підгрупи». Оскільки множинне попарне порівняння відрізняється від парного порівняння t-коефіцієнту Стюдента, то p має бути відкоригованим з урахуванням кількості попарних порівнянь, для чого використовується поправка Бонферроні. Зокрема, при проведенні m незалежних статистичних тестів значущі тільки ті результати, для яких: $p < 0,05/m$. Таким чином виключається похибка 1 рівня [2].

Критерій порівняння середніх значень за стовпцями проводяться з метою визначення зв'язку між категоріальної змінної в полі стовпці і кількісної змінної в полі рядки. Середні значення змінних ресурсних уподобань (6) в залежності від змінної підгрупи респондентів (10).

Середні значення дозволяють зробити висновок про те, що ресури мають різні значення в 10 підгрупах респондентів. Для того, щоб зрозуміти, чи може таке розходження вважатися випадковим, звернемося до обчисленого критерію порівняння середніх за стовпцями.

Хоріна О.І. Особливості ресурсних уподобань підлітків зі статусно-віковими відмінностями.// Психологічні перспективи. Луцьк - 2015. - № 25. - С. 256-268.

Рукописний текст статті може незначительно отличаться от опубликованного.

Критерій порівняння середніх за стовпцями присвоює кожній категорії змінної стовпців певну букву. Для групуючої змінної підгруп присвоюються літери від А до J. Проводиться множинне попарне порівняння середніх значень. Якщо в парі є значущі відмінності, то буква для категорії з меншим середнім значенням розташовується в стовпці, відповідної категорії з більшим середнім значенням. Якщо в комірках таблиці літери відсутні, можна зробити висновок, що середні за стовпцями значимо не різняться.

Для аналізу та інтерпретації даних створено дві таблиці за допомогою команд Analysis - Custom Tables і внесення вищезазначених змінних. Таблиця середніх значень ресурсних уподобань в підгрупах респондентів (Таб.2), Таблиця статистично значущих відмінностей ресурсних уподобань серед підгруп респондентів, отримана шляхом порівняння середніх значень ресурсних уподобань між стовпцями підгруп (Таб.3). Таблиця рейтингу ресурсних уподобань відповідно до середніх значень (Таб.4), була створена автором статті шляхом сортування значень в таблицях xls і внесення назв ресурсів у відповідні комірки для кращого візуального сприймання.

Таблиця 2 використовується для умовного позиціонування ресурсів на шкалі значущості, від 1 балу «зовсім неважливо» до 5 «надзвичайно важливо». Таблиця 3 для виявлення статистично значущих відмінностей у представників підгруп.

Розглядаючи середні значення ресурсу любові можна сказати, що всі підгрупи респондентів визначають ресурс любові в діапазоні від 3 балів - «важливо» до 4 - «дуже важливо», а самі середні значення вказують на відтінки важливості для кожної підгрупи. Забігаючи наперед скажу, що тільки ресурс любові не має статистично значущих відмінностей (Таб.4), це означає, що для всіх підгруп респондентів ресурс любові є важливим, а відмінності на рівні цифр не є статистично значущими. Така картина дозволяє спростувати стереотип «що підліткам гроші важливі більш ніж любов». Наші дані

Хоріна О.І. Особливості ресурсних уподобань підлітків зі статусно-віковими відмінностями.// Психологічні перспективи. Луцьк - 2015. - № 25. - С. 256-268.

Рукописний текст статті може незначительно отличаться от опублікованого.

показують, що, принаймні для респондентів, що взяли участь в дослідженні, любов є пріоритетним ресурсом в між особових стосунках.

Ресурс статусу для представників підгруп має значущість від 2,66 балів «певною мірою важливо» до 3,3 балів «важливо». Зокрема важливість статусу показують середні значення підгруп старших підлітків обох статей колонії (підгрупи 1,2), старших підлітків школи чоловічої статі (підгрупа 7) і дівчат, вихованок колонії юнацького віку (підгрупа 4). Статистично значущім ресурс статусу виявився для підгрупи 4 – вихованок колонії старших 17 років більшою мірою ніж для підгрупи 6 – учениць школи віком 13-14 років. Що може свідчити про вибір міжособових стосунків, які сприяють почуттю поваги і відповідного ставлення до себе з боку оточуючих.

Ресурс інформації, зокрема ідей, порад тощо має значущість в діапазоні від 2,91 бала для підгрупи 3 – вихованців колонії, чоловіків старших 17 років до 3,61 бала в підгрупі 2 – вихованок колонії старшого підліткового віку. Статистично значущі відмінності виявлено у вихованок колонії старшого підліткового і юнацького віку (підгрупи 2,4) в парному порівнянні з вихованцями колонії юнацького віку (підгрупа 3). Що свідчить про переважний вибір міжособових стосунків, в яких респонденти отримують цінну інформацію і поради.

Середні значення ресурсу грошей знаходяться в межах 3 балів - «важливо» у представників всіх підгруп. Статистично значущі відмінності виявлено у представників 8,9,10 підгруп – старших підлітків, учениць середньої школи та студентів першого курсу ВНЗ обох статей на відміну від вихованців колонії юнаків (підгрупа 3). Це може вказувати на специфіку ресурсних уподобань з урахуванням власного соціально-психологічного статусу відносно самих себе.

Ресурс товарів, подарунків оцінюється респондентами від 2,74 балів – «певною мірою важливо» (підгрупа 10) до 3,35 бала - «важливо» (підгрупа 2). Статистично значущі відмінності ресурсу товарів виявлено в парі підгруп 2 і 10,

Хоріна О.І. Особливості ресурсних уподобань підлітків зі статусно-віковими відмінностями.// Психологічні перспективи. Луцьк - 2015. - № 25. - С. 256-268.

Рукописний текст статті може незначительно отличаться от опубликованного.

зокрема, товари є більшою мірою значущі для вихованок колонії 15-16 років ніж для студенток першого курсу ВНЗ. Це може вказувати на розуміння цінності між особових стосунків вихованок колонії, які підкріплені матеріальними «подарунками». Щось на кшталт, «якщо я отримую подарунки, то відчуваю себе цінною для людини дарителя».

Ресурс послуг, тобто дієвої поведінки, праці для інших, турботи має середні значення в межах 3 балів, тобто є важливим для представників всіх підгруп. Статистично значущі відмінності ресурсу послуг виявлено в підгрупах 2 і 3. Більш значущим ресурс послуг виявився для вихованок колонії, дівчат 15-16 років ніж для вихованців колонії юнацького віку.

Таб.2 Середні значення ресурсних уподобань в підгрупах респондентів

№	змінна «підгрупи» (вибір/стать/вік)	любов	статус	інфо	гроші	това ри	послу ги
1	колонія/чол./15-16 р.	3,48	3,01	3,23	3,35	<u>2,85</u>	3,17
2	колонія/жін./15-16р.	3,79	3,3	3,61	3,54	3,35	3,77
3	колонія/чол./17р.+	3,48	<u>2,92</u>	<u>2,91</u>	3,11	<u>2,86</u>	3,18
4	колонія/жін./17р.+	3,56	3,17	3,3	3,27	3,01	3,29
5	школа/чол./13-14р.	3,56	<u>2,91</u>	3,18	3,44	<u>2,97</u>	3,46
6	школа/жін./13-14р.	3,7	<u>2,66</u>	3,2	3,29	<u>2,75</u>	3,33
7	школа/чол./15-16р.	3,63	3,07	3,31	3,33	<u>2,84</u>	3,55
8	школа/жін./15-16р.	3,76	<u>2,95</u>	3,26	3,62	<u>2,83</u>	3,49
9	внз/чол./17р.+	3,64	<u>2,83</u>	3,25	3,57	<u>2,89</u>	3,46
10	внз/жін./17р.+	3,59	<u>2,94</u>	3,18	3,61	<u>2,74</u>	3,43

Таб. 3. Статистично значущі відмінності ресурсних уподобань підгруп респондентів (отримано шляхом порівняння середніх значень ресурсних уподобань між стовпцями підгруп^{а)})

№	змінна «підгрупи» (вибір/стать/вік)	любов	статус	інфо	гроші	това ри	послу ги
1(A)	колонія/чол./15-16р.						
2(B)	колонія/жін./15-16р.			С		Ж	С
3(C)	колонія/чол./17р.+						
4(D)	колонія/жін./17р.+		F	С			

Хоріна О.І. Особливості ресурсних уподобань підлітків зі статусно-віковими відмінностями.// Психологічні перспективи. Луцьк - 2015. - № 25. - С. 256-268.

Рукописний текст статті может незначительно отличаться от опубликованного.

5(E)	школа/чол./13-14р.						
6(F)	школа/жін./13-14р.						
7(G)	школа/чол./15-16р.						
8(H)	школа/жін./15-16р.				С		
9(I)	внз/чол./17р.+				С		
10(J)	внз/жін./17р.+				С		

Результати обґрунтовані двостороннім критерієм, що припускає рівність дисперсій на рівні значущості 0.05. Для кожної пари, в якій виявлені значущі відмінності, буква, що позначає категорію з меншим значенням, з'являється в стовпці категорії з більшим значенням.

Порівняння стовпців проводиться з урахуванням поправки Бонферроні. (коментар SPSS)

Аналіз середніх значень ресурсних уподобань респондентів дозволяє виявити такі особливості. По-перше, ресурси любові, послуг і грошей за середніми значеннями для всіх підгруп респондентів є важливими, оскільки знаходяться в діапазоні оцінки 3 бали. По-друге, ресурс любові для всіх підгруп респондентів є важливим, статистично значущих відмінностей на рівні підгруп не виявлено. В-третє, ресурс інформації є важливим в діапазоні 3-х балів для 9 з 10 підгруп, окрім підгрупи 3, вихованців колонії юнаків. В четверте, ресурси статусу і товарів оцінюються респондентами в діапазоні від 2 балів «певною мірою важливо» до 3 «важливо». В-п'яте, виявлено статистично значущі відмінності відносно ресурсів інформації, товарів і послуг для підгрупи 2 – вихованок колонії старшого підліткового віку (15-16 років), статусу і інформації для підгрупи 4 вихованок колонії юнацького віку, ресурсу грошей для підгруп 8,9,10 – учениць старшого підліткового віку і студентів першого курсу ВНЗ обох статей. Всі перераховані значущі відмінності було виявлено відповідно по підгрупи 3 – вихованців колонії юнацького віку. Що свідчить про психологічну меншу значущість ресурсів статусу, грошей, інформації та послуг для вихованців колонії чоловіків старших 17 років.

Виявлені особливості ресурсних уподобань дають можливість поглибити роботу з аналізу та інтерпретації представлених емпіричних даних і детальніше дослідити значущість зазначених ресурсів в створенні міжособових стосунків нашими респондентами.

Хоріна О.І. Особливості ресурсних уподобань підлітків зі статусно-віковими відмінностями.// Психологічні перспективи. Луцьк - 2015. - № 25. - С. 256-268.

Рукописний текст статті может незначительно отличаться от опубликованного.

Таблиця 3 «Рейтинг ресурсних уподобань у підгрупах респондентів» корисна для розуміння послідовності ресурсних уподобань у представників підгруп. Вона може бути використана в процесі підготовки методичних рекомендацій з уявленнями респондентів щодо спонукання їх рефлексування.

Таб.3 Рейтинг ресурсних уподобань у підгрупах респондентів
(відповідно до середніх значень)

№	змінна «підгрупи» (вибір/стать/вік)	Місце ресурсу (від найбільшого до найменшого середнього зн-ня)					
		1-е	2-е	3-е	4-е	5-е	6-е
1	колонія/чол./15-16 р.	любов	гроші	інфо	послуги	статус	товари
2	колонія/жін./15-16р.	любов	послуги	інфо	гроші	товари	статус
3	колонія/чол./17р.+	любов	послуги	гроші	статус	інфо	товари
4	колонія/жін./17р.+	любов	інфо	послуги	гроші	статус	товари
5	школа/чол./13-14р.	любов	послуги	гроші	інфо	товари	статус
6	школа/жін./13-14р.	любов	послуги	гроші	інфо	товари	статус
7	школа/чол./15-16р.	любов	послуги	гроші	інфо	статус	товари
8	школа/жін./15-16р.	любов	гроші	послуги	інфо	статус	товари
9	внз/чол./17р.+	любов	гроші	послуги	інфо	товари	статус
10	внз/жін./17р.+	<i>гроші</i>	любов	послуги	інфо	статус	товари

Висновки.

В результаті аналізу емпіричних даних, отриманих під час дослідження ресурсних уподобань 626 респондентів, представників десяти статусно-вікових підгруп, було виявлено наступне.

1. Пріоритетними для всіх респондентів є ресурси любові, послуг, грошей і інформації, меншою мірою були оцінені ресурси статусу і товарів. Ресурс любові виявився однаково важливим у між особистих стосунках для всіх респондентів, оскільки статистично значущих відмінностей не виявлено. Можна спростувати існуючий в суспільстві стереотип про важливість грошей для сучасних підлітків і молоді. Пріоритет ресурсу любові вказує на пріоритет вибору типу між особових стосунків, які будуть задовольняти потребу в прийнятті, визнанні і прихильності з боку значущих осіб.

Хоріна О.І. Особливості ресурсних уподобань підлітків зі статусно-віковими відмінностями.// Психологічні перспективи. Луцьк - 2015. - № 25. - С. 256-268.

Рукописний текст статті может незначительно отличаться от опубликованного.

2. Особливостями ресурсних уподобань є більша вагомість для підгрупи вихованок колонії, старшої підліткової підгрупи (15-16років) ресурсів інформації, товарів і послуг; для вихованок колонії юнацького віку (старших 17 років) – ресурсів статусу і інформації; для учениць школи (15-16 років) і студентів першого курсу ВНЗ обох статей – ресурсу грошей. Напротивагу вихованцям колонії, чоловікам старшим 17 років. Виявлені особливості вказують на вирогідну пріоритетність вибору типу стосунків, спрямованих на задоволення вищезазначених ресурсних уподобань.
3. Перспективою подальших досліджень є виявлення чинників, які впливають на формування ресурсних уподобань підлітків та осіб юнацького віку та встановлення зв'язків з показниками рефлексії, як психічної властивості і рівнем соціально-психологічної адаптації респондентів.

Література

1. Берн Е. Транзакционний анализ и психотерапия. СПб.: Братство, 1992, с. 224. – электронный документ - <http://psylib.ukrweb.net/books/rudes01/index.htm>
Bern, E. Transactional analysis and psychotherapy. SPb:Bratstvo, 1992. – 224 p.;
2. Наследов А.Д. SPSS - Компьютерный анализ данных в психологии и социальных науках. 2-е изд. — СПб.: Питер, 2005. —416 с.
Nasledov, A.D., SPSS – Komputernyj analiz dannyh v psihologii i sotsialnyh naukah [SPSS - Computer analysis of the data in psychology and social sciences]. - SPb: Piter, 2005. - 416 s.;
3. Національна рамка кваліфікацій– режим доступу - www.lir.lg.ua/nrk.doc
The National Qualifications Framework (2011). available in the electronic resource: www.lir.lg.ua/nrk.doc
4. Хоріна О.І. Деструктивні моделі міжособових стосунків підлітків. Наукові студії із соціальної та політичної психології: Зб. Статей / АПН України, Інститут соціальної та політичної психології; Редкол.: С.Д. Максименко, М.М. Слюсаревський та ін. – К.: Міленіум, 2008. – Вип. 19 (22). – с.111-123.

Хоріна О.І. Особливості ресурсних уподобань підлітків зі статусно-віковими відмінностями.// Психологічні перспективи. Луцьк - 2015. - № 25. - С. 256-268.

Рукописный текст статьи может незначительно отличаться от опубликованного.

Khorina, E. Destruktyvni modeli mizosobovych stosunkiv pidlitkiv [Destructive models of interpersonal relationships of adolescents]. // Naukovistudiyii z sotsial`noyi ta politychnoyi psykholohiyi – 2008. – No 19(22). – P. 111 –123.;

5. Stangl W. Personality and the structure of resource preferences // Journal of Economic Psychology.-1993. Vol. 14, N 1. - P. 1-15., 3

e-mail: olena_khorina@ukr.net, моб.тел. 380 (67) 597-83-14